

Gedeelde grond: Julia Eckhardt

Transcriptie

Ann Overbergh: Q-O2 is een gevestigde waarde als labo voor geluidskunst en experimentele muziek. Het verzorgt o.a. residenties waarin kunstenaars aan onderzoek doen, reflecteren over hun eigen oeuvre en over dat van anderen. Het werkt vanuit een voorliefde voor interdisciplinariteit en met een internationale blik. Via toonmomenten, publicaties, symposia, playlists, workshops, festivals, een podcast en meer presenteert het muziek en kunst, en biedt het inzicht in de voortgang en de resultaten van het onderzoek dat in residentie gebeurt. Ik spreek met oprichter en artistiek leider Julia Eckhardt.

Julia Eckhardt: Hallo, dag Ann.

Ann Overbergh: Heb ik Q-O2 goed voorgesteld?

Julia Eckhardt: Zeker.

Ann Overbergh: Want het heeft wel veel facetten hé?

Julia Eckhardt: Ja, we zijn intussen dan ook al bijna twintig jaar bezig.

Ann Overbergh: Ja, sinds 2006.

Julia Eckhardt: Ik weet niet of dat voor iedereen duidelijk is, maar een werkplaats was in 2006 een nieuwe categorie om subsidies aan te vragen. In mijn ogen waren wij met een acht- of tiental spelers die gelijkaardig aan de slag waren en zo'n beetje aan de wieg stonden van die categorie. Want Q-O2 is eigenlijk nog veel langer

geleden opgericht, in 1995 als muziekensemble. We speelden hedendaagse muziek, en het werd steeds meer interdisciplinair, vervolgens steeds meer geïnteresseerd in proces, onderzoek en dat soort dingen. En toen had je in 2000 Brussel als Europese culturele hoofdstad. Voor ons was dat ontzettend belangrijk. Ik weet niet of jij dat herinnert, maar dat was goed aangepakt. Heel erg *bottom up*. Er werden werkelijk initiatieven ondersteund die er al waren, en waarvan vele ook vandaag nog bestaan. Voor ons was dat een ontzettende boost. En daarna waren er werkplaatsen zoals bijvoorbeeld Les Bains Connective. Foam was er ook een die heel erg intelligent en holistisch bezig was, met kunst als onderzoek. Dat ging veel breder dan het produceren van kunst.

Ann Overbergh: En dat was dan de geest van wat later formeel werkplaatsen werden.

Julia Eckhardt: Ja. Ik weet niet meer wie het precies was, maar dat is echt iets wat de politiek heeft opgepikt. Dus dat was dan voor een keer echt goed gedaan. Het was niet van “wij willen ons profileren, wij investeren in iets nieuws”, maar ze keken goed: “dit en dat bestaat allemaal, we maken deze nieuwe categorie van werkplaatsen, je hoeft niks te verdedigen van inkomsten, je hebt gewoon een goed plan nodig. Ik vind het nog altijd iets fantastisch. Dus dat is ons zeker bijgebleven als manier van werken: om de dingen vooral ruim te bekijken.

Ann Overbergh: Dat is ook belangrijk als we het hebben over de geest van artistiek onderzoek. Omdat volgens wat wij vaak horen, de ruimte daarvoor steeds meer beperkt wordt. Er zijn ontwikkelingsbeurzen, dus er is geld voor beschikbaar. Maar hier gaat het misschien meer om omkadering, ondersteuning, feedback en zo. En je kunt in het huidige Kunstendecreet indienen als een organisatie voor ontwikkeling, maar in gesprekken voor de Landschapstekening Kunsten stellen we vast dat men in veel disciplines spreekt over een gebrek aan ruimte voor ontwikkeling.

Julia Eckhardt: Ja, ik zie die functie ontwikkeling in twee delen. Er is de ontwikkeling van een individuele kunstenaar of hun werk. Maar ik denk dat wij het voor ons iets meer als ontwikkeling in zijn geheel bekijken. Bij ons gaat het over kunstenaars die we in residentie nemen, die aan onderzoek willen doen die breder gaat dan hun eigen werk, zonder per se een productiefinaliteit te hebben. En zo wordt het nu wel vaak voorgesteld, vind ik. Ik vind het interessanter als ik verschillende mensen zie die bezig zijn met de vraag “hoe verhoud ik mij tot mijn publiek”, of... er zijn heel veel vragen die gedeeld worden. En dat mis ik nog wel een beetje.

Ann Overbergh: Een soort uitwisseling?

Julia Eckhardt: Ik bedoel dat hoe de ontwikkelingsbeurzen nu meestal voorgesteld worden, is dat het gaat over individuele kunstenaars die een beurs aanvragen. Ze vermijden ontzettend hard om te zeggen dat het over een productie gaat, maar dat is wel de finaliteit. En dat is begrijpelijk natuurlijk. Maar het zou goed zijn als er ook ruimte zou zijn om die *recherche*, dat onderzoek, iets meer open te trekken. Liefst in uitwisseling. Waar je iets verder kunt gaan dan je eigen persoonlijke kleine interesse.

Ann Overbergh: Ik denk dat er wel een parallel te trekken is met wetenschappelijk of academisch onderzoek. Elk nieuw onderzoeksproject is ook een bouwsteentje, en vertelt iets aan andere onderzoekers die weer verder kunnen oppikken. Toen ik de website van Q-O2 bekeek, viel mij op dat jullie aan artiesten en residenten expliciet geen afgewerkt resultaat vragen. Niet dat het niet mag, maar vooral dat het niet moet. Maar er moet wel iets van een spoor zijn. En dat heeft wellicht ook te maken met een vorm van kennisdeling, of toch een vorm van inkijk in waar mensen mee bezig zijn?

Julia Eckhardt: Meestal gaat het er ons om dat we die thema's iets breder opentrekken. Die thema's komen niet van ons organisatoren, maar van de

kunstenaars. We hebben die mensen in residentie, we praten daarmee en we zien dat ze soms gelijksoortige vragen hebben. Tegenwoordig is dat heel technologisch. Dus misschien met AI of zo. Dat mensen zich daar dan vragen rond stellen, dat is boeiend. Ook voor mij persoonlijk, omdat dat vaak vragen zijn die ik mezelf niet stel. Maar van daaruit komen wij dan bijvoorbeeld tot publicaties, of tot een festival, of tot een podcast. Het is als een soort van ruimte om te delen. Ik geloof heel hard dat dat alleen maar gebeurt als je er ruimte voor maakt. Relatief formeel, dat is iets wat ik geleerd heb van Hannah Arendt. Zij schrijft in haar boek *Vita Activa*, dat mensen voor elkaar moeten kunnen verschijnen in hun uniciteit, in hun eigenheid. En daarvoor hebben wij een *dedicated space* nodig.

Ann Overbergh: Een forum.

Julia Eckhardt: Een soort van forum, ja. Ze haalt het ook redelijk hard van de Griekse ideeën. Maar ik vind dat wel een heel mooi idee, dat dat wat geformaliseerd wordt. Dus dat er gelegenheid is waar iedereen ook echt luistert naar wat je naar voor te brengen hebt, waar mensen niet over elkaar heen vallen. En het is niet noodzakelijk dat mensen elkaar tegenspreken, je kunt elkaar meestal vooral aanvullen. Wat de ene weet, weet de ander misschien niet of zo. Nu maken we bijvoorbeeld een boek over *field recording*, over het omgaan met omgevingsgeluid. Ja, daar zijn natuurlijk onwaarschijnlijk veel facetten aan verbonden. Dat gaat dan met bijdragen, interviews en zo.

Ann Overbergh: Uit nieuwsgierigheid: je zegt dat kunstenaars die vandaag rond technologie en AI werken met vragen bezig zijn die misschien minder voor de hand liggend zijn. Zijn dat dan de politieke en ethische vragen die we kennen? Of zijn het net veeleer artistieke vragen? Waar zijn zij mee bezig?

Julia Eckhardt: Met beide. En die gaan ook vaak hand in hand. Ik vind het interessant ervan uit te gaan dat het interessante in het detail zit, niet in het grote

verhaal. Als wij over AI spreken, heeft het bijvoorbeeld weinig nut om er helemaal tegen of helemaal verliefd op te zijn. Het zit ergens in het midden, en daar zijn artistieke toepassingen net heel interessant om te exploreren. Wat kan je daarmee? Je hoeft er geen slaaf van te zijn. Je kunt er bepaalde dingen mee doen. Het kan voor bepaalde dingen nuttig zijn en voor bepaalde dingen vervelend. En dat is nu wat kunst kan, je daar iets dichterbij brengen.

Ann Overbergh: Heb je misschien een voorbeeld, iets waar een kunstenaar nu mee bezig is?

Julia Eckhardt: Er is vandaag iemand bij ons in residentie die onderzoekt hoe ze met AI toepassingen en samples kan genereren. Waar ze daarmee zal geraken weet ik nu nog niet, want ze is nog maar net begonnen. Maar we hebben volgend jaar wel een festival rond het thema technologie, en de wisselwerking tussen technologie en diversiteit. Waar komen wij qua diversiteit als technologieën misbruikt worden, of als er nieuwe technologieën komen? Een van de componisten die ik al lang ken en fantastisch vind, de Ierse Jennifer Walsh, komt een *talk* en een performance doen. Ze heeft het grote voordeel dat zij dit een beetje toevallig al tien jaar geleden begonnen is, toen nog niemand zich er echt voor interesseerde. Iedereen dacht, "ach, dat zal het nooit halen". Zij werkt daarmee en denkt daar heel hard over na. Ook bijvoorbeeld rond de vraag wat succes is. AI wordt altijd getraind op een zogezegd goede versie van iets. Als je zo'n AI vraagt, "speel mij een *slechte* versie van een Brahms concert", of weet ik veel.... Dan kan die dat niet. En daarin zit toch ontzettend veel potentieel voor kunstenaars. De vraag rond *failure* en succes.

Ann Overbergh: Het festival dat je vermeldde heet Oscillation.

Julia Eckhardt: Klopt. Eind april-mei.

Ann Overbergh: Toen je begon over AI en diversiteit was het eerste waar ik aan dacht – en ik vermoed dat veel mensen daaraan denken – is dat AI wordt getraind op een heel grote dataset, en dat die diversiteit daar niet altijd in zit. Daar komt racisme uit voort. Daar kun je vast ook van alles mee doen, ook als kunstenaar. Maar eigenlijk kijk je ook naar de link tussen artistieke diversiteit en de diversiteit van de achtergronden van mensen die toegang hebben tot het maken van kunst?

Julia Eckhardt: Ja, en ook de diversiteit in waar we naar luisteren. Dat men dus ook eens afstapt van zijn gewoontes of zijn gewoontes van oordelen.

Ann Overbergh: Heeft dat er ook mee te maken dat Q-O2 zich zeker vandaag expliciet inter- of pluridisciplinair profileert? Je hebt samenwerkingen met Glean. Ik weet dat je lid bent van PAM, het netwerk voor audiovisuele en mediakunst.

Julia Eckhardt: Met geluidskunst zit je natuurlijk zeer snel bij nieuwe media en zo. Het begint er al mee dat ontzettend veel mensen die bij ons in residentie komen, eigenlijk nooit muziek gestudeerd hebben, maar meestal eerder iets als (vrije) kunst, of ook iets helemaal anders. Geluid is als medium natuurlijk ook heel specifiek, dus het is evengoed boeiend om daar een beetje bij te blijven of om het toch wel een beetje te kaderen.

Ann Overbergh: Ik begrijp wat je bedoelt, maar tegelijkertijd is er aandacht nodig, of soms ook een focus, om toch te vermijden dat een sector of circuit die toch al klein is of zelfs precair... de sector van de geluidskunst in Vlaanderen is niet groot en heeft specifieke aandacht nodig.

Julia Eckhardt: Ja, dat is waar.

Ann Overbergh: Zou jij iets meer kunnen vertellen over hoe jij daarnaar kijkt? Wat die sector vandaag nodig heeft, of wat er ook goed gaat, hoe het ermee gesteld is?

Julia Eckhardt: Het gaat goed, denk ik. Internationaal is er heel veel aandacht voor geluid, en een grote wens om met geluid te werken. Ik vind het ook passen bij die grotere, meer filosofische discussie over hoe we de wereld waarnemen. Geluid is zo'n artistiek medium dat redelijk anders functioneert dan het visuele. Het is een medium dat heel erg werkt op je intuïtie of emotie.

Ann Overbergh: Iemand zei me dat geluidskunst eigenlijk heel laagdrempelig is. Je hoeft geen kunstmens te zijn om langs een geluidsinstallatie te passeren en gefascineerd te zijn. Het is gewoon moeilijk om mensen ernaartoe te brengen. En het maakt natuurlijk geluid, dus het kan snel storend worden als het ergens staat en het is permanent. Er zijn geluidskunsthoeven die heel veel publiek bereiken, publiek dat anders niet per se veel aan kunst doet en dat daar toch iets aan heeft. Maar het is door de aard van wat het is soms moeilijk om te presenteren en lang te laten staan.

Julia Eckhardt: Maar geluidskunst is ook wel meer dan geluidsinstallaties. Een geluidswandeling is ook geluidskunst. Een podcast kan dat ook zijn. Radiokunst behoort daar ook toe.

Ann Overbergh: En jullie maken ook playlists.

Julia Eckhardt: Ja, ik heb het werkelijk over radiokunst, als iets waar de limieten worden opgezocht van wat wat je kan doen – tussen narratief en 'gewoon' muziek in. Daar is het probleem in mijn ogen inderdaad dat het weliswaar heel laagdrempelig is, maar dat het over formats gaat die mensen niet makkelijk kunnen plaatsen. Neem bijvoorbeeld een geluidswandeling. Dat is iets ontzettend eenvoudig. Maar om aan mensen uit te leggen wat dat is... En dan denken die, "hoe, moet ik dat iets doen". Dat is denk ik vooral het probleem van geluidskunst. Het geluid is ontzettend toegankelijk, maar "wat wordt er van mij verwacht?"

Ann Overbergh: Ik wou je nog vragen: het kunstenveld in het algemeen, hoe kijk je daarnaar? En hoe zie je de toekomst? Dat is de vraag die altijd teruggaat naar de droom en de nachtmerrie. Waarvan denk je “daar kunnen we met ons kunstenveld echt op inzetten”, en wat moeten we daarvoor doen? En dan het omgekeerde: waar maak je je zorgen over?

Julia Eckhardt: Vlaanderen is sowieso ontzettend rijk, ontzettend experimenteel. Er is ook plaats voor heel veel. Ik ben natuurlijk redelijk verwend, ik kom Brussel amper uit want daar is er altijd zoveel. Maar over het algemeen kun je zeggen dat er ruimte is, en een goed subsidiesysteem. Mensen kunnen beurzen krijgen, er is het kunstenaarsstatuut (kunstwerkattest), enzovoort. Het gaat dus heel erg goed. Ik zie interessante concerten op kleine en op grote schaal. Het angeltje waar ik misschien aan denk is, sinds een aantal jaar is de sector – terecht – ontzettend geprofessionaliseerd. Het is goed dat mensen goed betaald worden, dat er contracten zijn en dat soort dingen. Ik vind het soms wel een beetje in een commerciële richting gaan. Een beetje te veel een kosten- en batenafweging. En daardoor iets erg individueels. Ik wil niet zeggen dat we minder moeten professionaliseren. Ik hoop gewoon dat het niet omslaat.

Ann Overbergh: In een te sterk efficiëntiedenken?

Julia Eckhardt: Ja, een te sterk efficiëntiedenken, waarbij je voor alles wat je doet ook direct aan geld denkt. Ik zal het geen enkele kunstenaar kwalijk nemen om daarvan te willen leven. En ik weet goed dat het leven veel duurder is geworden dan toen ik zelf studeerde. Maar het is ook wel iets fantastisch te beseffen dat wij als kunstenaars een heel bijzonder beroep hebben. Iets wat je ook doet zonder daarvan te willen leven, denk ik. Ik vind het een privilege, want het is een beroep dat zin geeft in een samenleving waarin veel jobs *bullshitjobs* zijn. Ik hoop dat dat zo blijft, en dat men enthousiast blijft. Ik hoop dat ik niet fout begrepen zal worden.

Ann Overbergh: Ik denk dat ik begrijp wat je bedoelt. Het gaat erover dat de eerste “goesting” moet zijn om met kunst bezig te zijn, en dan is het evident om, als je werkt als kunstenaar of als kunstwerker, te verwachten dat je er ook voor betaald wordt. Maar artistieke projecten, en experiment en onderzoek komen hier ook weer om de hoek kijken, want dat is dan niet “efficiënt”, dat er wel altijd ruimte blijft om het innerlijke te laten voorgaan op zakelijke overwegingen. En om het zakelijk risico in zekere mate nog te kunnen incalculeren.

Julia Eckhardt: En ik wat ik nog wou toevoegen is dat ik ervan overtuigd ben dat een artistiek leven of een artistieke carrière uit heel veel kan bestaan. Ik vind het vaak jammer dat mensen zeggen van “goh, lesgeven, dat wil ik eigenlijk niet meer doen”. Je moet natuurlijk geen les geven als je niet gemotiveerd bent, maar... Het kunstenaarsstatuut (kunstwerkattest) kan ook soms een doel op zich worden, iets prestigieus of zo. En dan heb ik evenveel respect voor iemand die met kinderen rond kunst werkt, als voor iemand die een voorstelling maakt. Dat hoort allemaal bij het veld, en bij het experiment. Een kunstenaar die niet in staat is of geen zin heeft om wat hij of zij doet te vertalen, zodat een kind het kan begrijpen, daar vind ik iets mis mee. Dat vind ik jammer. En voor mij draagt dat ook bij tot dat aura dat soms rond kunst, en zeker experimentele kunst hangt: “dat snapt niemand”. “Die denken dat ze beter zijn”, of weet ik veel. En dat vind ik dan heel spijtig, omdat dat niet het geval is. Om tot jouw vraag terug te komen, is dat zo’n beetje waar ik soms denk: professionalisering leidt soms tot meer categorieën die dan niet zoveel meer in elkaar overlopen. Ik vind het heel nuttig als een kunstenaar ook weet wat het betekent om les te geven, om te organiseren, enzovoort.

Ann Overbergh: Of om productie te doen.

Julia Eckhardt: Om productie te doen, omdat je dan ook weet wat je aan die andere mensen hebt. Maar als je natuurlijk wil professionaliseren, dan worden die

opdrachten harder uit elkaar gehaald. Ik kan niet zeggen dat ik vind dat dat niét moet gebeuren, eerder dat het iets is wat nu eenmaal gebeurt, bijna vanzelf. Maar om dat nu een nachtmerrie te noemen is wel sterk uitgedrukt.

Ann Overbergh: Iets om alert voor te zijn. Dat is al iets zachter.

Julia Eckhardt: De nachtmerrie zou zijn dat het allemaal niet meer bestaat.

Ann Overbergh: Wat zijn de volgende plannen? Wat heb je in het vooruitzicht met Q-O2?

Julia Eckhardt: Het festival, het boek over *field recording* dat ergens begin 2026 uitkomt. Dat is eerder gelinkt met de voorbije editie van 2025, met als thema *Field Recording and the Weather*.

Ann Overbergh: Een van de vele manieren waarop je je kennis deelt. Ik kijk er alvast naar uit, en ik wil je bedanken voor het fijne gesprek.

Julia Eckhardt: Dank je wel.